

به نام خدا

ظرفیت تصمیم‌گیری ، تصمیم‌گیری جایگزین

Dr.Ali Ostadi

Assistant Professor of Forensic Medicine and Toxicology

Department of Internal Medicine

Tabriz University of Medical Sciences

Tabriz,Iran

کسب رضایت از بیمار

- بیمار حق دارد تصمیم گیرنده باشد
- قرار دادن اطلاعات لازم جهت تصمیم گیری
- اجبار پزشکان جهت کسب رضایت
 - اصول اخلاقی استقلال بیمار
 - احترام به اشخاص
- کسب رضایت خشنودی و همکاری بیمار را بهبود بخشیده
 - افزایش برآیند سلامت
 - استثنای موارد اورژانس

کسب رضایت از بیمار چیست؟

- دادن اجازه مداخله پزشکی با استقلال کامل از طرف بیمار
- بیماران حق تصمیم گیری و اطلاع کامل در ارتباط با تصمیم گیری
- رضایت یک اتفاق مقطعی نمی باشد.
- کسب رضایت به معنی امتناع از درمان نیز می باشد.

اجزاء رضایت

- (1) ارائه اطلاعات: در اختیار قرار دادن اطلاعات مربوطه توسط پزشک و فهم کامل آن توسط بیمار
- (2) ظرفیت تصمیم گیری: توانایی بیمار برای فهم اطلاعات مربوطه
- (3) تصمیم گیری داوطلبانه: حق بیمار در تصمیم گیری آزادانه بدون فشار، اجبار و فریب

روند کسب رضایت در عمل

□ طرح مشکل و تصمیم گیری:

□ استثنائات:

➤ موارد اورژانس

➤ ظرفیت نداشتن بیمار جهت تصمیم گیری

قوانین

■ ماده 158 - علاوه بر موارد مذکور در مواد قبل، ارتکاب رفتاری که طبق قانون **جرم** محسوب میشود، در موارد زیر قابل مجازات نیست:

■ ج- هر نوع عمل جراحی یا طبی مشروع که با رضایت **شخص یا اولیاء یا سرپرستان یا نمایندگان قانونی وی** و رعایت موازین فنی و علمی و نظامات دولتی انجام میشود. در موارد فوری أخذ رضایت ضروری نیست.

- ❑ ماده 495 - هرگاه پزشک در معالجاتی که انجام میدهد موجب تلف یا صدمه بدنی گردد، ضامن دیه است مگر آنکه عمل او مطابق مقررات پزشکی و موازین فنی باشد یا این که قبل از معالجه برائت گرفته باشد و مرتکب تقصیری هم نشود و چنانچه أخذ برائت از مریض به دلیل نابالغ یا مجنون بودن او، معتبر نباشد و یا تحصیل برائت از او به دلیل بیهوشی و مانند آن ممکن نگردد، برائت از ولی مریض تحصیل میشود.
- ❑ تبصره ۱- در صورت عدم قصور یا تقصیر پزشک در علم و عمل برای وی ضمان وجود ندارد هر چند برائت أخذ نکرده باشد.
- ❑ تبصره ۲- ولی بیمار اعم از ولی خاص است مانند پدر و ولی عام که مقام رهبری است. در موارد فقدان یا عدم دسترسی به ولی خاص، رئیس قوه قضائیه با استیذان از مقام رهبری و تفویض اختیار به دادستانهای مربوطه به اعطای برائت به طبیب اقدام مینماید.

- ماده 496 - پزشک در معالجاتی که دستور انجام آن را به مریض یا پرستار و مانند آن صادر مینماید، در صورت تلف یا صدمه بدنی ضامن است مگر آنکه مطابق ماده (495) این قانون عمل نماید.
- تبصره 1 - در موارد مزبور، هرگاه مریض یا پرستار بداند که دستور اشتباه است و موجب صدمه و تلف میشود و با وجود این به دستور عمل کند، پزشک ضامن نیست بلکه صدمه و خسارت مستند به خود مریض یا پرستار است.
- تبصره 2 - در قطع عضو یا جراحات ایجاد شده در معالجات پزشکی طبق ماده (495) این قانون عمل میشود.

■ ماده 497 - در موارد ضروری که تحصیل
برائت ممکن نباشد و پزشک برای نجات
مریض، طبق مقررات اقدام به معالجه نماید،
کسی ضامن تلف یا صدمات وارده نیست.

آشکار سازی

□ ارائه اطلاعات و

□ درک بیمار

اجزاء آشکار سازی

□ توضیح دادن درمان و اثرات قابل انتظار آن: مدت زمان بهبودی

□ دادن اطلاعات راجع به دیگر اقدامات درمانی و منافع و مضرات احتمالی مرتبط با آن و گفتن عوارض سرپیچی از درمان یا شروع تاخیری

❖ مطالعات تجربی: در یک مطالعه 80% از بیماران جراحی تمایل داشتند در ارتباط با ماهیت بیماری، مدت جراحی، مدت بستری، درصد موفقیت و ... اطلاعاتی کسب کنند.

ظرفیت

- توانایی بیمار برای درک اطلاعات مربوط به تصمیم گیری درمانی و فهم نتایج قابل پیش بینی تصمیم گیری یا عدم تصمیم گیری
- ممکن است در مورد یک تصمیم گیری ظرفیت داشته باشد برای تصمیم گیری دیگر نه
- یک نفر ممکن است در ارتباط با محل اقامت ظرفیت داشته باشد ولی در مورد درمان نه
- تغییر ظرفیت به مرور زمان

اهمیت ظرفیت تصمیم‌گیری

➤ اخلاق

- ✓ تصمیم‌گیری آگاهانه در افراد دارای ظرفیت
- ✓ سود رسانی: محافظت از افراد بدون ظرفیت در ارتباط با تصمیم‌گیری‌های مضر

➤ قانون

- ✓ حق تصمیم‌گیری در افراد دارای ظرفیت
- ✓ تصمیم‌گیرنده جایگزین
- ✓ تمام افراد دارای ظرفیت

➤ خط‌مشی

- ✓ از اجزای اساسی رضایت‌معتبر

چگونگی برخورد با موضوع ظرفیت در عمل

□ بررسی ظرفیت

□ ارزیابی ظرفیت

تصمیم گیری داوطلبانه

□ حق بیمار در تصمیم گیری درمانی فارغ از هرگونه
تأثیر خارجی

- فشار: استفاده از زور: مهار فیزیکی و آرام بخشها
- اجبار: در صورت عدم انجام ، ترخیص از بیمارستان
- فریب : دستکاری یا حذف عمدی اطلاعات

تصمیم‌گیری توسط فرد جایگزین

□ یک شیوه اتخاذ تصمیم راجع به مراقبت‌های پزشکی از بیمارانی است که ظرفیت لازم را ندارند.

➤ از نظر تئوری افراد بدون ظرفیت همان حقی را دارند که افراد دارای ظرفیت دارند ولی در عمل نمی‌توانند استفاده کنند

اهمیت تصمیم گیری فرد جایگزین

□ اخلاق

➤ احترام به خودمختاری

✓ افرادی هستند که با تمایلات شخصی، ارزشها و باورهای بیمار بیش از همه آشنايند

✓ وظیفه او این است که مشخص کند که در این موقعیت بیمار چه تصمیمی می گرفت

□ قانون

چگونگی برخورد با تصمیم گیری توسط فرد جایگزین در عمل

□ چه کسی تصمیم می گیرد؟

□ چگونه تصمیم می گیرد؟

□ تسهیل روند تصمیم گیری توسط

پزشک

□ ماده 1180 : طفل صغير، تحت ولايت قهري پدر و جد پدري خود می باشد و همچنین است طفل غير رشيد يا مجنون در صورتی که عدم رشد يا جنون او متصل به صغر باشد.

□ ماده 1181 : هر یک از پدر و جد پدري، نسبت به اولاد خود ولايت دارند.

□ ماده 1185 : هر گاه ولی قهري طفل محجور شود مدعی العموم مکلف است مطابق مقررات راجعه به تعیین قيم، قيمی برای طفل معين کند.

□ ماده 1193: همین که طفل، کبير و رشيد شد از تحت ولايت خارج می شود و اگر بعداً سفیه يا مجنون شود قيمی برای او معين می شود.

□ ماده 1210: هیچ کس را نمی توان بعد از رسیدن به سن بلوغ به عنوان جنون یا عدم رشد محجور نمود مگر آن که عدم رشد یا جنون او ثابت شده باشد.

□ ماده 1218: برای اشخاص ذیل نصب قیم می شود:

➤ برای صغاری که ولی خاص ندارند؛

➤ برای مجانین و اشخاص غیررشید که جنون یا عدم رشد آن ها متصل به زمان صغراً آنها بوده و ولی خاص نداشته باشند؛

➤ برای مجانین و اشخاص غیررشید که جنون یا عدم رشد آن ها متصل به زمان صغراً آنها نباشد.

■ تعریف صغیر

- صغیر به کسی گفته می شود که از نظر سن به رشد جسمی و فکری لازم برای زندگی اجتماعی نرسیده باشد. به عبارت دیگر، صغیر کسی است که بالغ و رشید نشده
- صغار اعم از ممیز و غیر ممیز تحت ولایت پدر و جد پدری می باشند و به موجب ماده 1207 قانون مدنی از تصرف در اموال و حقوق مالی خود ممنوع می باشند.
- تبصره 1- منظور از طفل، کسی است که به حد بلوغ شرعی نرسیده باشد.

■ بالغ

■ بالغ (بلوغ در لغت به معنی رسیدن است) عبارت از حالت شخصی است که قوای جسمانی اش رشد نموده، نیروی جنسی اش بیدار و آماده برای زاد و ولد می‌گردد. در واقع در این دوره که مرحله‌ای از تکامل انسان است، نیروی اندیشه و تشخیص نیز همراه با رشد نیروی جنسی به تکامل می‌رسد.

■ در قانون مدنی کشور ما نیز سن بلوغ به موجب تبصره 1 ماده 1210 در پسر 15 سال تمام قمری و در دخترها 9 سال تمام قمری تعیین شده است.

■ البته در قوانین کشور ما برای ورود به فعالیت‌های مختلف اجتماعی، سنین مختلفی در نظر گرفته شده است. به عنوان مثال سن شرکت در انتخابات 16 سال، خدمت نظام وظیفه 18 سال

■ رشید

- رشید به فردي گفته مي شود که مي تواند در اموال و حقوق مالي خود تصرف کند يعني اين اختيار و اراده را دارد که اموال خود را مورد نقل و انتقال قرار دهد.
- سفیه در مقابل رشید است و سفیه کسی است که تصرفات او در اموالش عقلايي نباشد نظر به اين که به خاطر محیط تربيتي، تحصيلي، آب و هوا و عوامل مختلف ديگر همه در يك سن معيني به سن رشد نمي رسند قانونگذار به طور معمول سن معيني را قرينه و نشانه رشد قرار داده است.
- به موجب تبصره 1 و 2 ماده 1210 قانون مدني، سن بلوغ در پسر 15 سال تمام قمری و در دختر 9 سال تمام قمری است اما دختر و پسری که به سن بلوغ رسیده اند، در صورتي مي توانند در اموال خود تصرف قانوني نمايند که رشد آنان در دادگاه ثابت گردد. با اين توصيف نشانه و قرينه رشد در وهله نخست بلوغ و دوم اثبات رشد در دادگاه مي باشد. بنا بر اين با توجه به مطالب ارائه شده، مي توان گفت هر گاه رشد جسمي و رشد دماغي و فكري در کسی جمع شود، معلوم مي شود که دوران کودکی او به پايان رسیده است.

■ بر اساس موازین قانونی حاکم بر نظام جمهوری اسلامی ایران تمام افرادی که به سن 18 سال تمام شمسی می‌رسند، رشید محسوب می‌گردند. فرد رشید هم به کسی گفته می‌شود که از نظر جسمی و عقلی به رشد و تکامل رسیده باشد. یعنی او به طور شخصی و مستقل می‌تواند درباره تمامی امور مالی و غیر مالی خود تصمیم بگیرد و طرف تعهد و تکلیف قانونی باشد.

■ افراد کمتر از 18 سال نیز چنانچه تصور می‌کنند رشید شده‌اند، می‌توانند قبل از 18 سالگی با تقدیم دادخواست به دادگاه خانواده، تقاضای حکم رشد نمایند.

■ تعریف اهلیت

■ تعریف لغوی و فقهی اهلیت

□ از لحاظ لغوی و فقهی اهلیت در مقابل حجر قرار می‌گیرد.

■ در لغتنامه دهخدا اهلیت به معنای سزاوار بودن، شایستگی، صلاحیت، استحقاق و قابلیت،

■ کلمه حجر به معنای منع و بازداشتن کسی از تصرف در مال خویش و از لحاظ شرعی به معنی بازداشتن شخص از تصرف در مالش می‌باشد

■ ب- تعریف صغیر و انواع آن

■ 1- تعریف صغیر

■ در قانون مدنی صغیر کسی است که به سن بلوغ نرسیده است (تبصره 1 ماده 1210 قم) یعنی زیر 15 سال تمام قمری در مورد پسران و زیر 9 سال تمام قمری در مورد دختران سن دارد

■ لیکن چنانچه فرد صغیر به سن بلوغ برسد طبق تبصره 2 الحاقی به ماده مرقوم او را بالغ یا صغیر بالغ شده می‌نامند و دیگر از این لحظه به بعد آن شخص از زمره صغار خارج می‌شود و با خروج از زمره صغار از تحت ولایت نیز خارج می‌شود

■ بنابراین به مجرد سپری شدن دوران صغر، و رسیدن کودک به سن بلوغ رابطه حقوقی و ولایت قطع می‌شود.

■ 2- انواع صغیر

■ از نظر قانون مدنی صغیر بر دو نوع می‌باشد. 1- صغیر غیر ممیز 2- صغیر ممیز.

■ سن رشد اطفال از منظر قانون

■ از آنجایی که بلوغ و عقل و رشد امری مطلق نیستند،

از این رو تعریف و ترسیم حد و حدود آن به سادگی

امکان پذیر نیست. به همین علت عقاید مختلفی در

این زمینه ابراز شده است و هر گروهی حد خاصی

را برای هر یک از موارد سه گانه ارائه می دهند.

■ برای این که امکان معاینه پزشکی تک تک افراد

برای صدور جواز بلوغ و عقل و رشد در هیچ

جامعه و کشوری وجود ندارد. پس، قانونگذاران با

بررسی علمی این سه مقوله و با توسل به قراین و

نشانه ها سن خاصی را نشانه عقل و بلوغ و رشد

معرفی می کنند.

□ قانونگذار در قانون مدنی مجبورین را به سه دسته و گروه تقسیم کرده و معرفی می نماید.

■ اول کسانی که صغیر هستند.

■ دوم افراد غیر رشید و

■ سوم آنهایی که مجنون یا دیوانه هستند.

■ اختلال هوشیاری

□ نتیجه گیری

(1) افراد بالای 18 سال

(2) افراد زیر 18 سال

(3) بیماران روانی

(4) اختلالات هوشیاری

منابع:

- پزشک و ملاحظات اخلاقی: جلد دوم-تصمیم گیری اخلاقی در موارد واقعی. ترجمه دکتر باقر لاریجانی و همکاران
- قانون مجازات اسلامی-1392
- قانون مدنی

